

Adriana

Jsou zvláštní chvíle, kdy se vás minulost náhle zlehka dotkne, jako by vám po tváři jen přejela lemlem svého jemného šatu. Bývá to nečekané, zneklidňující a skoro vždycky trochu melancholické – je to přece už všechno nenávratně pryč, i když na chvíli téměř přítomné.

Šli jsme s mou ženou na recitál Chopina. Nechodíme teď už často na koncerty, i když hudbu pořád oba máme rádi – shánět lístky dlouho dopředu, spěchat, aby člověk určitě stihl začátek a pak se vracet pozdě metrem, plným rozjařených turistů, jejichž podnapilé skopičiny rychle smažou dozvuk křehkých dojmů, to nás příliš neláká. Jenomže tentokrát hrál Olson, jehož Chopin vždycky udeří na skryté struny někde v nás.

Byli jsme v Rudolfinu jako vždycky příliš brzo – věk, kdy jsme přibíhali na poslední chvíli a bojovali s biletářkou o vstup do sálu, už máme dávno za sebou. Postáli jsme na schodišti, před sebou trochu divadelně působící Hradčany, pak vešli dovnitř a jako vždy – nebylo k tomu ani třeba slov, stačilo pokývnutí – jsme zašli každý na příslušnou toaletu. Když jsem už vycházel, zastavil jsem se krátce před zrcadlem. Přihladil jsem trochu hřívu vlasů, která dávno volala po ostříhání, narovnal kravatu a pak to vzdal. Nikoho neohromím, ale snad vypadám aspoň trochu úpravně.

Foyer se mezitím naplnil lidmi. Chvíli jsem se rozhlížel, zda žena také nevyšla, pak jsem pohlédl na hodinky a viděl, že je ještě času dost. Vyndal jsem z kapsy program, který jsem už doma víckrát prozkoumal: ano, byla tu moje oblíbená nokturna, několik etud a dvě sonáty, v nichž Olson jistě zase zazáří. Vzpomněl jsem si, jak jsem ho před nespočty lety slyšel poprvé, tehdy měl mladistvý, chlapecký zjev, naprosto neokázalý a milý. A přitom jak ten člověk hrál...

„No, to je neuvěřitelné,“ ozvalo se vedle mne. „Vždyť ty jsi pořád stejný.“

Vzhlédl jsem, zasažený hlavně oním trošku kolísavým hlasem, který jako by hledal správnou tóninu. Chopinův hlas, napadlo mě. Žena, která se na mne usmívala, byla kdysi jistě velmi hezká – ještě teď spleť drobných vrásek prosvítal jakýsi křehký půvab. Někdy v daleké minulosti jsem ji znal, bylo to čímsi trochu bolestné, ale má paměť odmítala vydat jméno nebo detaily.

„Stejný, jak se to vezme,“ řekl jsem rozpačitě. „Rozhodně nemládnu.“

„Na co si stěžuješ? Jsi štíhlý, máš pořád dost vlasů, ani nejsi tak moc šedivý. A přitom... Ty určitě pořád ještě pracuješ?“

„Prozatím ano, ale už to dlouho nebude. Za rok za dva asi skončím, ať už chci či ne.“

V lehké panice jsem celou dobu přemýšlel, co bych jí řekl lichotivého, ale byl jsem příliš zaměstnán potřebou v její tváři rozpoznat někdejší podobu a přiřadit k ní jméno. Tuhle ženu jsem kdysi dobře znal a naše vztahy vyústili nějak bolestně...

„Ty jsi bral vždycky práci hodně vážně. To ti asi udržuje mládí.“

„Vždyť ty jsi taky pořád...“ začal jsem.

V té chvíli jsem zahlédl ženu, jak se bezradně rozhlíží a pak se vydává opačným směrem. Nemá už dobrý zrak a najít mě v tom množství tváří, na to ani v minulosti dobrá nebyla.

„Já se moc omlouvám,“ vyhrknul jsem. „Hledá mě žena. Budu muset jít, než se mi ztratí. Bylo to milé...“

Podal jsem jí ruku a pak se vrhnul do davu. V poslední chvíli, když jsem byl už na krok od ní, jsem zaznamenal mužíka, který patrně celou dobu vedle stál, aniž by řekl slovo. Pokud se někdo za tu dlouhou dobu nezměnil, byl to určitě on – jen jako by se mírně seschnul, takže s holou hlavou, opálenou dohněda, a tmavým plnovousem vypadal tak trochu jako vyřezaný ze dřeva. Petr Bok, kmitlo mi myslí.

„Tady jsi,“ řekla má žena s úlevou. „Kdepak ses schovával?“

„Ale, někoho jsem potkal.“

„Asi nějakou ženskou, podle toho, jak se tváříš.“

„Já se snad nějak tvářím?“

„Máš najednou takové mladé oči. A trochu ses i narovnal.“

„Byli to manželé. Máme to vlevo, musíme se nějak probojovat...“

Když už jsme seděli, v desáté řadě uprostřed, jak to mám nejraději, rozhlížel jsem se s nevelikou nadějí, že je v parteru někde uvidím.

„Byl to někdo důležitý?“ zeptala se žena, která jako vždycky vycítila moji náladu.

„Ne, jenom jsem je víc než čtyřicet let neviděl.“

„A tos je poznal, po takové době?“

„Ona mě oslovila. Že prý jsem se vůbec nezměnil.“

„Lichotnice. Nejspíš něco chtěla.“

„Co bych já dneska mohl komukoliv poskytnout?“

V té chvíli vstoupil na jeviště Olson a začal hrát hned, jak se lidé ztišili. Hudba se mě postupně zmocňovala, ty zvláštní modulace, jimiž Chopin jako hledá pevnou tóninu, ty prosté motivy, které se vynořují a zas zanikají v kypivém perlení tónů, tak trochu jako kámen v horském potůčku. Ta zvláštní nalomenost, kterou vzápětí zas zjasní přechodem z měkkého moll do Dur, mě jako vždycky trochu dráždila a přitom odhalovala, že také já ve staré duši mám jakási měkká, vlhká místa...

A přitom, po celou tu dobu, jsem myslel na ni, s bolestí a hněvem, pak zase se smířením, jak to hudba diktovala. Adriana, vzpomněl jsem si najednou, to bylo přece její jméno. Adriana na Marsu...taková hloupost, polilo mě krátce horko, pak jsem zas na to zapomněl, když jsem se vnořil zpět do Chopinovy hudby.

Koncert byl brilantní, ovace po něm Olson přijímal s přátelskou důstojností a vždy je zkrátil předavkem. Pak cesta domů, jako vždycky krušná, a potom dlouhé váhání, než se uložím do postele. Věděl jsem, že určitě dlouho neusnu. Myslí mi probíhaly různé Chopinovy motivy a nad nimi či s nimi Adrianin křehký hlas, který se tak snadno lámal nahoru či dolů. Adriana na Marsu – bože, kde jen jsem vzal tu hloupost? Pak jsem si vzpomněl: právě tou jsem se s ní kdysi seznámil.

I.

Když Adriana přišla na ústav, byl jsem zrovna osamělý. Líba, s kterou jsem měl poměr poslední tři roky, se náhle rozhodla vrátit se k manželovi. Dost mě to zasáhlo, být takto pod levnou záminkou odložen, k tomu ženou o několik let starší. Byla to jenom moje ješitnost, která tím utržila vážný šrám? Nu, asi jsem ji doopravdy nemiloval, ale cítil jsem k ní něžné přátelství a ovšem těšil se na chvíle intimity, v nichž se uměla úplně odevzdat a užívat si bez zábran radosti těla. Bydlel jsem v ubytovně, jiná možnost nebyla, protože získat byt i skromný byt se v té době rovnalo téměř zázraku. Měl jsem v pokoji lůžko, stůl se dvěma židlemi, nevelkou skříň a poličku, na niž se vešlo jen pár knih. Tahle spartánská prostota patrně Líbu vzrušovala – bylo to jako milovat se někde na koleji, což nejspíš dříve taky zažila. Mně bylo ovšem tehdy kolem třiceti a léta studií i aspirantury jsem měl už za sebou. Býval jsem dlouho do večera v ústavu až na ta odpoledne, kdy se Líba mohla uvolnit a přicházela za mnou do toho holého pokoje, aby mě obšťastnila svým žádoucím tělem.

Skoro jsme nechodili spolu ven, nanejvýš na jedno dvě piva v blízké hospůdce a výjimečně taky do parku, který byl nedaleko. Nejspíš se bála, že ji se mnou uvidí nějaký známý, který to donese jejímu muži.

„Co se tak bojíš,“ zlobil jsem se. „Přece říkáš, že s manželem nežiješ.“

„Bydlím s ním a nechci doma žádné scény.“

„Já myslel, že máte takovou dohodu...“

„U něho nikdy nevíš. A už se o něm nechci bavit.“

Tak to vždycky skončilo. Časem jsem získal podezření, že si dohodu jen vymyslela a prostě muži zanáší, jak se v té době říkalo. Měl jsem záchvaty žárlivosti, pak nad tím zase v duchu mávl rukou. Ani jsem zprvu netušil, kde vlastně bydlí, nikdy mi to neřekla, Seznámili jsme se v kině, když vedle mne seděla. Upadla jí během filmu kabelka a já jí pomáhal posbírat věci ve tmě. Vícekrát jsem se přitom dotkl její ruky nebo nohy, smáli jsme se přitom, lidé kolem syčeli – byl nějaký velmi vážný film a náš přidušený smích se k němu nehodil. Pozval jsem ji pak na pivo, byl horký večer – a tak to všechno začalo. Rozhovor s ní byl stejně snadný jako potom návrh zajít se mnou nedaleko do mé ubytovny na pokoj a tam, bez velkých ceremonií, svléknout ji a položit na lůžko. Měla nádherné tělo, pro mne sice trochu robustní, ale dobře stavěné a citlivé na každý podnět. Když jsme se pěkně pomilovali, zvedla se, oblékla a chystala se k odchodu.

„Já tě doprovodím domů,“ řekl jsem.

„Jen odpočívej, chlapečku,“ řekla mi s úsměvem. „Vezmu si taxíka.“

Tenkrát jsem doslova o ní nic nevěděl, dokonce ani neznal její příjmení, jen křestní jméno Líba.

„A kdy se zase uvidíme?“

„Ty bys zas chtěl? No, když teď vím, kde bydlíš, najdu si tě.“

A našla, za pár dní. Čekala na mne dole v recepci a když mě uviděla, usmála se.

„Ty tolik pracuješ? Nebo jsi byl s jinou?“

„Byl jsem v ústavu. Já nevěděl, že na mě tady čekáš.“

„Tak pojď, už jsem tu hodinu a celá nadržaná.“

Mluvila vždycky věcně, beze studu, a já, který jsem do té doby zažil jenom romantická dobrodružství, ve kterých na fyzickou lásku někdy ani nedošlo pro různé zábrany, jsem byl úplně okouzlený touhle snadností. Dospělý vztah, to jsem si o tom myslel. Zpočátku mě ani nenapadlo, že by byla vdaná, i když se to dalo očekávat v jejím věku, s jejím zevnějškem.

„Co vlastně děláš?“ zeptal jsem se jednou.

„Ty myslíš zaměstnání? Ale někde sekretářku. Je to nuda, nechce se mi o tom povídat. Řekni mi radši ty, co jsi v poslední době vyzkoumal.“

Obratně hrála na mou ješitnost a já jí jako malý kluk vykládal důležitě o své vědě, dokud jsem nepostřehl, že násilím potlačuje zívnutí. Znovu jsme se milovali, pak se ona oblékla a jako vždycky řekla, že si vezme taxíka. Tehdy jsem začal tušit, že by z platu sekretářky sotva mohla takhle utrácet. Je vdaná, napadlo mě, proto taky nemá vždycky čas.

„No jsem,“ řekla, když jsem se na to příště zeptal. „Proč tě to vlastně zajímá?“

„To snad není tak těžké pochopit,“ řekl jsem zamračeně.

„Ale no tak, přece nebudeš žárlit. Já vdaná jsem, ale spíš pro formu. My s mužem teďka doopravdy nežijeme, dali jsme si svobodu. Každý si děláme, co chceme.“

„Tak proč se nerozvedeš, když k němu nic necítíš?“

„Rozvést se? To není zas tak jednoduché... Musíme se bavit právě o tom? Co na tom záleží, když je nám spolu dobře. Tak pojď ke mně a netrucuj.“

Okamžik jsem vzdoroval, pak hodil všechno za hlavu a miloval se s ní. Jenomže fantazie o tom, jak Líba ve skutečnosti s mužem žije, jak s ním pravidelně spí, mě stále více pronásledovaly.

„Co kdybychom se vzali,“ řekl jsem jednou později. „Ty by ses rozvedla a...“

„A co?“ zasmála se srdečně. „Ty bys mě nastěhoval sem na ubytovnu? Možná bys přidal jednu poličku na moje věci, ne?“

„Vy přece máte byt a tobě patří podle zákona...“

„Nic mi nepatří,“ přerušila mě. „Manžel měl být už před sňatkem, stejně tak jako jiný majetek. Byla bych chudá jako myš, ta kostelní, jak se bůhvíproč říká. A ty taky nic nemáš. To by bylo manželství.“

„Já mám nějaké úspory,“ řekl jsem uraženě.

„Tak si je nech a užívej si života. Tolik jako teď ti nikdy znovu nebude.“

Řekla to tvrději, než obvykle, i když se při těch slovech usmívala. A já jsem pochopil, že tohle téma jednou provždy uzavřela. Už nikdy znovu jsem jí sňatek nenabízel – ale to neoslabilo mou žárlivost. Její muž stále více zaměstnával moji fantazii. Představoval jsem si ho jednou starého, podruhé nějak zmrzačeného, pak zase jako elegantního, bůhvíproč s knírkem... Tehdy jsem začal Líbu sledovat a zjistil především, že se nevrací vždycky taxíkem – ostatně na okraji města, kde byla má ubytovna, jich moc nebylo. Viděl jsem, že odjíždí tramvají, a nasedl včas do druhého vozu. Báł jsem se, aby mě náhodou nespátřila, ale byla zřejmě do sebe tak zabraná, že hleděla jen z oka vozu ven. Jak se tramvaj postupně plnila, měl jsem starost, abych ji v tom davu neztratil, ale nakonec jsem ji uviděl vystupovat na Mírovém náměstí. Šel jsem dvacet kroků za ní do Americké ulice a pak ji viděl vcházet do domu. Bylo už šero, šel jsem na opačnou stranu ulice a sledoval, v kterém patře se rozsvítí. Bylo to nesmyslné – dům měl alespoň pět pater a v každém se některé okno rozsvítilo. S jakousi urputností jsem se ale přesvědčoval, že to první bylo v druhém patře. Vklouznul jsem do domu a tápal po stěně, než jsem našel tlačítko světla na chodbě. Velká tabule pod schodištěm byla plná jmen. Druhé patro: Bobek, Netolický, Padrta. Které jméno se k Líbě hodilo? Bylo to všechno nesmyslné – i kdybych její jméno znal, co bych pak udělal? Zazvonil u ní, vymohl si konfrontaci s manželem? K čemu by to bylo? Šel jsem znovu z domu ven a srazil se se starším pánem.

„Hledáte někoho?“ zeptal se podezřívavě.

„Ne tady, spletl jsem si dům.“

Vyběhl jsem na ulici a odjel zpátky tramvají. Po celou dobu jsem však přemýšlel, zda onen pán náhodou nebyl Líbin manžel. Bylo to přece logické – chtěla být doma dřív, než on... Anebo nebylo? Začínám trochu bláznit, řekl jsem si. Přesto jsem se Líby příště zeptal, když jsme se zas setkali.

„Jak že se jmenuji? No Líba, proč se ptáš?“

„A dál?“

„Ty myslíš příjmení? K čemu to potřebuješ vědět?“

„Je to přece přirozené. Ty víš o mně všechno, já o tobě nic. Co když se něco se mnou stane, nebo budu muset někam jet? Jak ti pak podám zprávu?“

„To bys musel znát adresu. A já nechci, abys něco psal.“

„Takže mi ani jméno neřekneš?“

„Jsem Netolická, když to musíš vědět,“ řekla neochotně. „Začínáš být únavný.“

Už jsem nenaléhal. Konečně, adresu jsem znal, byl jsem přece v onom domě. Ale k čemu mi to bylo? Psát jí dopisy jsem se opravdu nechystal. Měl jsem jenom tu posedlost poznat jejího manžela. Sám jsem ji nechápal. Snad kdybych věděl, že je starý, nemocný či jinak postižený, věřil bych, že s ním opravdu žije jenom formálně – a také by se dalo chápat, že ho nechce opustit. Měl bych víc klidu? Nevěděl jsem. A co když zjistím, ať už jakkoliv, že její muž je zdravý, silný, prostě normální? Stejně nebudu vědět, zda s ním žije nebo ne.

Asi jsem na to pořád nemyslel, práce v ústavu odváděla moji pozornost – ale někde v hloubi jsem se tím dost často zabýval. A milování s Líbou tím ztrácelo hodně ze své radosti. Párkrát jsme se pohádali pro nějakou maličkost, párkrát se taky stalo, že nepřišla v době, kdy to slíbila. Když mi pak jednoho dne sdělila, že se rozhodla vrátit k manželovi a že se tedy přestaneme vídat, příliš mě to nepřekvapilo. Přesto mě to zasáhlo.

„Našla sis pro změnu jiného milence? Já chápu, tři roky jsou dlouhá doba.“

„Prosím tě, co to povídáš? Vždyť jsem ti říkala...“

„Já vím. Vracíš se k manželovi. Co tak najednou?“

„Vím, že mě potřebuje.“

„A předtím ne?“

„Má teďka těžkou dobu, já to nechci rozvádět.“

„Nezlob se, já ti nevěřím. Ale co, když mě už nechceš, tak si jdi. Já to určitě nějak přežiju. Jenom tě prosím, nevracej se, kdyby sis to rozmyslela.“

Nu, nevrátila se a já jsem zůstal sám, celý rozbolavělý a prázdný z toho konce. A taky nějak znechucený: poměr s Líbou byl moc snadný, bylo to hlavně fyzické, i když jsme si většinou taky jinak rozuměli. Nebylo v tom však mnoho poezie a já – nyní už dvaatřicetiletý – jsem jako mladík toužil po nějaké čisté lásce. Není vždy štěstí, když se splní velké přání.

II

Adriana Slavíková byla jedna ze tří aspirantů, kteří tehdy přišli do našeho oddělení. Ti další dva, Vašek Hrubeš a Petr Bok, měli stipendium z průmyslu a tedy závazek, že se zas do továrny vrátí, až to u nás po třech letech skončí – úspěšně či naopak. Přišli o něco dřív a když je náš vedoucí Bárta představil, měl jsem hned dojem, že to nejsou velká světla: Hrubeš byl expansivní rozložitý mladý muž se silným, poněkud kvákavým hlasem, kterým důležitě vykládal o tom, co do té doby ve výzkumu dělal – a Bok, komický mužík, který na svůj věk už značně rozšířenou pleš patrně kompenzoval tmavým plnovousem, většinou jenom udiveně koukal a když už musel promluvit, vždycky se trochu zadrhnul a potom řekl něco banálního.

První dojmy jsou často přesné, ale vždy to neplatí. Hrubeš se časem ukázal být přesně takový, jaký se zdál hned první den – vždy připravený velkohubě předvádět to málo, co byl schopen udělat, taky si nenápadně přivlastňovat cizí výsledky. Petr Bok ale zřejmě nebyl hloupý, jenom byl krajně stydlivý a až nadmíru skromný. Kdoví, co vlastně způsobilo, že byl takhle zakřiknutý, proč svá slova vždycky pronášel jako přes vnitřní překážku a ještě jako by je znovu zvažoval a nebyl si moc jist. Ten jeho malý vzrůst? Většina malých mužů, které jsem v ústavu poznal, byli agresivní ctižádostivci. Ta jeho pleš? Tu jistě neměl, když se utvářela jeho povaha. Byla to záhada – tím spíše, že v něm jeho zjevné nedostatky nevyvolaly tu skrytou zavislost, jaká je častá v těchto případech: Petr byl zřejmě zcela bezelstný a hodný. Až jsem se občas styděl za to, že ho nedokážu brát moc vážně – jenomže vnější dojem je dost těžké potlačit.

Adriana přišla, jak jsem řekl, trochu později. Prováděl ji zase Bárta, ale trochu jiným způsobem, než ony dva. Bylo zřejmé, že na něho zapůsobila – buďto svým zjevem nebo doporučením, které jí napsal její profesor. Jak mám teď vyjádřit, co jsem v té chvíli cítil, když vstoupili do mé laboratoře? Něco se ve mně pohnulo – řekl bych něco podobného, jako když poslouchám Chopina. Adriana byla hezká jemným, skoro bych až řekl křehkým způsobem. Na rozdíl od žen, které jsem doposud blíže poznal, hlavně od Líby, byla takový typ, který v člověku ihned vzbudí potřebu ji ochraňovat. Měla na sobě halenku s velikou mašlí vepředu, která jí dodávala téměř dětské vzezření. Držel jsem v ruce její štíhlé prsty a skoro jsem se zachvěl, když se představila – její mírně zastřený hlas měl lehce kolísavou intonaci, tak asi jako vítr v komíně.

„My si tady kromě šéfa všichni tykáme,“ řekl jsem trochu rozpačitě. „Já jsem Tomáš, pokud vám to, chci říct pokud ti to nevádí.“

„Já jsem Adriana, nebo stačí Ada,“ usmála se.

„Adriana na Marsu,“ zamumlal jsem.

„Proč na Marsu?“

„Já vlastně nevím. Je to jen taková hloupost, nějak mě to napadlo.“

„Adriana budu dělat na projektu Čížka,“ vmísil se Bárta, zjevně podrážděný, že už nebyl centrem pozornosti. „Ten se nám ale vrátí za půl roku. Mohl bys zatím na ni trochu

dohlédnout? Myslím tím pomoci, kdyby si s nějakou věcí nevěděla rady, ukázat jí knihovnu a tak. No, my už půjdeme, musíme ještě obzvlášť většinu oddělení.“

Byl jsem trochu zklamaný, že Adrianu získá zrovna Čížek. Proč bych ji nemohl vést já? Věděl jsem toho jistě víc, i když byl aspoň o deset let starší. Čížek byl primitiv, který si vyvzdoroval pobyt v Kanadě jistě jen proto, aby získal finance, kterých měl pořád málo. Zlé jazyky na oddělení tvrdily, že má tak velké výdaje, protože pořád honí ženské, zatímco jeho žena – Hlava, jak jí občas v rozhovoru říkal s trochu nenávistným přízvukem – pečovala o domácnost. Proč se s ní nerozvede, když ji zřejmě nemá rád, jsem nechápal, ale moc jsem o tom nepřemýšlel. Čížek byl prostě typ, který mě nezajímá.

Toho dne jsem toho mnoho neudělal, ani jsem nevěděl proč. Když jsem odcházel z ústavu, srazil jsem se u východu s Adrianou.

„Tak co, už ses tu u nás trochu rozkoukala?“ zeptal jsem se.

„Bárta mě předal svojí sekretářce...“

„Adéle. Tak se jí říká, i když vlastně nevím proč. Jmenuje se myslím Květa.“

„Aha. Říká se zřejmě tady ledacos. Já pořád přemýšlím, co jsi tím myslel, že jsem na Marsu.“

Rozpačitě jsem se zasmál.

„Ale to byla jenom taková hloupost, prostě jsem se přeřekl. Richard Strauss má operu, Ariadna na Naxu. Proč jsem si spletl Naxos s Marsem, na to se mě neptej.“

„A ta Ariadna?“

„No, to byla přece dcera krále Minoa, co Theseovi dala klubíčko červené niti, aby našel cestu z labyrintu. Moc se jí za to neodvděčil, opustil ji na Naxu.“

„Ještě, že jsem Adriana, nechtěla bych, aby mě někdo tak zrádně opustil. A takové klubíčko bych sama často potřebovala.“

„Chystáš se zabít Minotaura?“

„Ne, ale život je tak složitý, připadá mi často jako labyrint.“

Měl jsem se tehdy nastražit a dál se Adrianě radši vyhýbat? Bohužel, křehké nervní typy, pro které je život složitý a plný záhad, mě naopak vždy přitahovaly. Měli jsme skoro stejnou cestu a tak jsem s jistým rozechvěním přes řinčení tramvaje poslouchal její kolísavý hlas, který mi líčil její různé obavy a strážně. Byl plný zámlk a tajemných náznaků...

III

Adriana byla celkem schopná dívka, mou pomoc skoro nepotřebovala. Přesto jsem za ní chodil denně, pomáhal jí připravovat pokusy, vybrat si správné knížky ke studiu a hledat v časopisech bez zbytečné ztráty času. Trošku jsem přitom vlastní práci zanedbával, ale utěšoval se, že to později hravě doženu. Po jisté době jsem si musel přiznat, že jsem se do Adriany trošku zamiloval, jenom trochu zvláštním způsobem – jaksi jsem cítil, že to nemám dávat moc okatě najevo. Když o tom přemýšlím, řekl bych nejspíš, že je to především žena, která vyše první signály, že se o muže zajímá – a ten pak na ně reaguje. Muži se rádi vidí jako dobyvatelé, jenomže jak to řekla jedna stará harcovnice lásky, pole před útokem je už dávno podminované. Nu, jako všechno, co tak člověk moudře řekne, platí to jenom částečně, jak jsem se celkem zanedlouho přesvědčil. V každém případě, pokud něco ke mně Adriana vysílala, bylo to dost nejasné.

Prozatím jsem se díval s něhou na její měkkými vlasy ochmýřenou šíji, skloněnou nad nějakým přístrojem, na štíhlé prsty, jimiž vyjímala preparáty, na její jemný profil nebo křivku ramene. Byl jsem jak sextán, který sexuální fantazie přísně odděluje od své milované, která je pro něho jakási čistá bohyně. Co se to se mnou stalo – po všem, co jsem zažil s Líbou a předtím také s jinými? Prostě mě očarovala. Stačil mi měkký názvuk v jejím vždycky trošku ochraptělém hlase nebo vděčný pohled jejích velkých, jako by průzračných očí? No, jistě

nestačil – ale uložil jsem si cosi jako řeholi, alespoň zpočátku. Snad jsem si říkal, že na ni prozatím nesmím spěchat: až mě víc pozná, získá ke mně důvěru, snad překonám tu její zranitelnou odtažitost.

Po dvou měsících jsem se odhodlal posunout naše vztahy z rovin přátelství, v kterých se trochu příliš usadily.

„Ty pořád jenom pracuješ anebo studuješ,“ řekl jsem jí jednou pozdě odpoledne. „Měla by ses trošku rozptýlit.“

„Když mě čekají zkoušky. Víš, co je té látky jenom k minimu?“

„Vím, vždyť jsem to přece taky absolvoval. A taky vím, že pořád dřít moc nepomáhá – mozek látku prostě nebere. Nechceš jít do kina? Dávají dneska naposled Červenou pustinu.“

Dalo to delší chvíli přemlouvání, nakonec přece jenom souhlasila.

„Měla bych ale skočit domů, nejsem na to oblečená.“

„Prosím tě, co tě napadá. Vždyť jsi pořád tak elegantní a stejně, kdybys na sebe navlékla cokoliv, ty vždycky budeš dobře vypadat.“

Pohlédla na mne zvědavě, jako by dosud netušila, jak ji obdivuji, pak stiskla rty a řekla, abych jí dal čtvrt hodinku, že se aspoň trochu učeše a nalíčí.

Film zřejmě nebyl dobrá volba. Když jsme vycházeli ze sálu, Adriana byla zasmušilá.

„Copak je? To tě ten film tak vzal?“

„Já jsem mu nerozuměla. A pokud trošku, je mi z toho smutno.“

„Pojď, půjdeme se někam napít a trochu si o tom promluvit.“

Blízko byla tichá kavárna, která se zdála vhodná k důvěrnému rozhovoru. Adriana odmítla cokoliv s alkoholem, že prý ji i tak poněkud bolí hlava. Upíjela tedy limonádu, zatímco já hovořil o tom, co podle mne chtěl tvůrce svým filmem říct.

„To je na mě moc složité,“ řekla za chvíli. „Já jsem z toho jen cítila, jak je ta žena osamělá – manžel, přítel, vlastní dítě se starali jenom o sebe a ji nechali bloudit v její pustině, které se tolik bála.“

Zdálo se mi, že možná mluví hlavně o sobě – ačkoliv byla jindy veselá nebo alespoň věcně klidná, člověk cítil, že má pod tím v sobě něco zraněného. Co to bylo, o tom jsem se mohl jenom dohadovat: nevládné dětství, nějaké zklamání či nešťastná milostná zkušenost? Skoro nic jsem o ní nevěděl a dosud jsem nenašel odvahu se jí na něco zeptat.

„Člověk se někdy myslí, že je sám,“ řekl jsem místo toho s očima upřenýma na desku stolu. „A přitom si většinou ani nevšimne, že jsou kolem lidí, kterým na něm záleží.“

Zdvihl jsem oči a spatřil, že se na mne dívá. Ten dlouhý pohled jejích očí mnou úplně otřásl – bylo v něm tolik melancholie a jak se zdálo zoufalého volání někoho, kdo je opravdu zcela sám v nějaké kruté pustině.

„Myslíš si, že někdo může druhému doopravdy porozumět?“ zeptala se, teď už zas s očima sklopenýma.

„Proč ne? Nejsme přece tolik odlišní, to se jen zdá, protože o svých citech skoro nemluvíme. Každý z nás zažil něco zlého, co ho zasáhlo, jenom jsme se s tím různě vyrovnali. Pokud má člověk v sobě skryté trápení, je nejlepší se svěřit někomu, kdo to určitě pochopí.“

Jak jsem tak mluvil, sáhla si štíhlými prsty na spánek a zkřivila bolestně tvář.

„Nějak mě rozbolela hlava,“ řekla tiše. „Bojím se, že na mě jde migréna.“

„Nechceš se napít černé kávy? To prý pomáhá.“

„Ne, nejlepší je lehnout si v úplné tmě. Myslíš, že bychom mohli jít?“

Tedy jsem zaplatil a odešli jsme. Po cestě k jejímu domu skoro nemluvila, u dveří mi podala nečekaně chladnou ruku.

„Nezlob se,“ řekla a vklouzla do vchodu.

Po cestě domů nočním městem jsem si říkal, že to její „nezlob se“ mělo patrně hlubší význam, než jen omluvu za náhle ukončený večer.

IV

Že jsem se po řadě podobných zkušeností nevzdal, bylo nejen proto, že jsem byl do Adriany čím dál více zamilovaný. Měl jsem přece ušlechtilý úkol nějak její poraněnou duši pochopit a pokusit se vyvést ji z té její melancholie. Jenomže kdykoliv mi dala nahlédnout do teskných prostor svého nitra, ihned jako by se zas zavřela: příští dny byla veselá, přehnaně obyčejná ve svých rozhovorech nebo zase úzkostná jako nějaká žačka, když se přiblížila zkouška z tak zvaného minima. To minimum mohlo být spíše maximum, jak každý věděl – záleželo na tom, kdo seděl v zkušební komisi a jaké sympatie nebo odpor adept vzbudil prvním dojmem. Byl jsem si celkem jist, že Adriana se svým zranitelným půvabem neprojde jen u zarytého misogyna, ale to jsem jí říct nemohl – dávala najevo, že se chce prosadit nikoliv ženským kouzlem, ale svými schopnostmi a znalostmi. Přitom o sobě neustále pochybovala.

„Já na to asi nejsem,“ vzdychala zjevně bez koketérie. „Mám pocit, že se učím formulky a slova, ale nechápu tu souvislost.“

„Co člověk chápe, je dost relativní,“ říkal jsem jí upřímně. „Vždycky jsou vrstvy pod tím, co jsi pochopila, které jsou prostě záhadné. Myslím, že ani lidi jako Einstein...“

„Já nejsem žádný Einstein,“ přerušila mě. „A taky nedoufám, že bych jím mohla být. Mně prostě jde o to, abych se trapně neshodila.“

„Nejlepší je, když zapomeneš na sebe a myslíš na věc, o kterou ti jde.“

„Tohle je mužský postoj a ne holčičí. Nemůžu zapomenout na to, že jde o mne a že se mi případně někdo vysměje.“

Ano, měla postoj opravdu holčičí a taky, když to říkala, vypadala nesmyslně mladě. I když jsem ji převyšoval jen tak o sedm či osm let, měl jsem pocit, že jsem pro ni starý.

Čížek, který ji měl vést, si kanadský pobyt prodloužil o další měsíce. Na dopisy, v kterých mu líčila pokroky ve své práci, buď neodpovídal, nebo reagoval jenom povšechnými poznámkami. Já jsem se pro to zlobil, ale v hloubi jsem byl rád, protože tím více mě Adriana potřebovala. Měl jsem za sebou přece jen už jistou zkušenost a hlavně chuť poprat se s každým problémem, zvláště když jsem se tím mohl před ní blýsknout.

Nakonec přišla zkouška z minima. Tak, jak jsem předpokládal, Adriana prošla hladce – Závadu, který obvykle komisi předsedal a měl pověst kata ženských adeptek, sklátila chřipka. Nahradil ho Sládek, člověk mnohem mírnější. Prošel i Hrubeš, který toho sice mnoho neznal, ale uměl i to málo svým kvákavým hlasem uplatnit. Boka vyhodili – prý jen koktal a nic dohromady neřekl. Měl jsem chuť zajít za Sládkem a vysvětlit mu, že má Bok nějakou vadu řeči nebo vyjadřování, která mu brání projevit skutečné znalosti. Pak jsem to ale nechal. Tehdy ještě nepanovala současná móda cítit s každým handicapem – k povolání vědeckého pracovníka patřila i schopnost prezentovat výsledky a kdo to neuměl, měl prostě smůlu. Ostatně na druhý pokus i Bok minimum udělal, dokonce u Závady, ale to bylo až za několik měsíců.

Po zkoušce se Adriana celá uzardělá vrhla do mé náruče a k mému radostnému údivu mě políbila na tvář.

„Ty jsi mi tolik pomohl,“ řekla vděčně. „Jak znalostmi tak hlavně tou svou podporou.“

„Byla to jenom tvoje zásluha. Teď se to musí oslavit.“

„Jakápak oslava, když Petra vyhodili!“

„No, ten teď jistě oslavovat nebude a o Hrubeše asi nestojíme. Ale my si zasloužíme skleničku.“

Dalo to trochu přemlouvání, ale pak jsme přece jenom zašli do vinárny Balkán, která byla na půl cesty z ústavu. Objednal jsem skvostnou večeři a k tomu láhev maďarského vína – jiné neměli přes jméno podniku.

„Tolik masa,“ řekla zaraženě Adriana, když nám obložený biftek přinesli.

„Snad nejsi vegetariánka?“
„Tak úplně zas ne, ale...“
„Sněž tolik, kolik chceš,“ řekl jsem trochu otráveně.
Nebyl jsem žádný šetřílek, ale za cenu téhle večeře bych běžně žil určitě týden.
„Tak na to minimum,“ pozdvihl jsem sklenku.
„No, aspoň to mám s krku,“ povzddechla. „Teď ještě dodělat tu disertaci.“
„Tu máš už napůl hotovou. A potom...“
„Právě. Co budu dělat potom?“
„Ty přece nemáš podnikovou smlouvu jako Hrubeš nebo Bok. Proč bys neměla zůstat na ústavu? Práce ti přece dobře jde.“
„Já nevím,“ zase povzddechla. „Mám dojem, že to ve mně není. Nemám tu vytrvalost, žádné nápady...“
Položil jsem ruku na její, kterou si pohrávala s příborem.
„Musíš si věřit, v tom je polovina úspěchu.“
Sklopila oči, potom vyvinula ruku z mojí dlaně a zas se trochu obírala biftekem. Bylo v tom odmítnutí nebo jenom chtěla pokračovat v jídle? Těžko říct. Chvíli jsme jedli mlčky.
„Problém je, že si dost nevěřím,“ řekla pak a zavrtěla hlavou, když jsem jí chtěl dolít.
„Nevěřím si v práci ani v životě. Pořád se bojím, že se něco zvrtně. K někomu přilnu, on mě prostě nechá...“
„Ale tak se přece nedá přistupovat k životu,“ řekl jsem trošku příliš prudce. „Lidé jsou různí, ale většinou jsou spolehliví nebo aspoň mají dobré úmysly.“
„Když já se v lidech nevyznám.“
„Co je to za řeči? Snad přece poznáš, kdo tě obdivuje, má tě viditelně rád a dělá všechno, aby... no prostě je na tebe hodný, ne?“
Nic na to neřekla, jen se zas trochu porýpala v jídle.
„Taky mi vadí, že jsem v práci skoro pořád sama. To věčné ticho až na zvuky přístrojů...“
„Tohle se změní, jakmile se vrátí Čížek. Ten má řečí, až ti budou uši zaléhat.“
Že se její život změní s Čížkem, to bylo prorocké – jenomže při té večeři, která se příliš nevyvedla, jsem to ovšem nevěděl.

V

Čížek se vrátil. Přišel v obleku, který na dálku křičel, že je ze Západu. Dva dny jen vykládal, jak je to Kanadě úplně jiné, pak si vzal týden dovolenou. Když znovu přišel do práce, způsobil pozdvižení autem, které si už stačil koupit v Tuzexu. Byl vždycky expanzivní, teď byl ale král. Když o tom nyní přemýšlím, napadá mě, že se tohle všechno mohlo odehrát jen koncem šedesátých let – být to jen o tři roky později, všechno by bylo jiné.

Zdálo se, že Adrianu zprvu skoro nevnímal. To bylo k nevíře u muže, který nenechal jedinou ženu na pokoji, aspoň jak se říkalo. Náhle si ho dobře vybavuji: vysoká postava, krátce střižené tmavé vlasy lehce prostříbřené na spáncích, tmavé oči, které vždycky trochu těkaly, a široká, masitá ústa lehce pokřivená poloúsměvem. Jak už jsem říkal, neměl jsem ho příliš rád, na každou vážnou větu odpovídal levným vtípem a jak se zdálo, přemýšlel jen o tom, jak co nejvíc hmotně vytěžit ze svého postavení. Dávno jsem vzdal pokusy navázat s ním vážný rozhovor, natož se pokoušet o spolupráci s ním, teď jsem se ale kvůli Adrianě přemohl a zastavil ho na chodbě.

„Už ses trošku díval, jak je Adriana s prací daleko?“
„Adriana?“
„No přece Slavíková, tvoje aspirantka.“
„Proč ty se o to zajímáš?“ zeptal se s tím svým úsměvem.

„Tak, byl jsi dlouho pryč a ona tady na to byla sama. Bárta mi uložil, abych se zatím o ni trochu staral.“

„No jo, Bárta. Ten má vždycky spoustu starostí.“

„Já myslím, že s tím Adriana slušně pohnula,“ snažil jsem se vrátit ho zas zpátky k tématu.

„Podívám se. A co ty? Nechystáš se taky někam ven?“

„Vždyť nejsem ještě v pořadí. Teď má jet Drábek, možná Kropáček.“

Ačkoliv zahraniční pobyt nominálně měl posloužit ke zvýšení kvalifikace, skoro každý jej chápal jako hmotné přilepšení. Z běžného platu člověk sotva něco podstatného ušetřil. Kdo chtěl auto nebo stavěl domek, musel aspoň na rok někam na Západ. Čas od času se někomu tamní podmínky zalíbily a tak se prostě nevrátil. Vyšší instance o tom dobře věděly a pouštěly nás za hranice jenom neochotně, jednoho po druhém a po složitém schvalování.

„Taky mám tady rozdělanou práci,“ dodal jsem. „Chtěl bych ji dokončit.“

„Moc neváhej. Co tady děláme, je sto let za opicemi.“

Ta věta mě tak otráвила, že jsem v rozhovoru nepokračoval. To přece nemohla být pravda, chodily nám hlavní zahraniční časopisy a člověk se v nich mohl přesvědčit, že co většina vědců na Západě dělá, má snad lepší zázemí, ale jinak se to příliš neliší. Nebo je člověk nějak zaslepený zdejší rutinou a nevidí ten rozdíl? Ta myšlenka mě tolik zaměstnala, že jsem dva dny Adrianu nevyhledal. Pak jsem ji potkal cestou z ústavu.

„Kam ses mi ztratil?“ řekla skoro laškovně. „Já jsem tě nějak urazila?“

„Ale ne. Jen jsem přemýšlel o práci, kterou tu dělám. O tom, jaký má smysl.“

„To se taky denně ptám. Myslím, že skončím s aspiranturou.“

Řekla to lehce, ale já jsem v jejím hlase zachytil bolestný tón.

„Prosím tě, co to říkáš! Tohle musíme probrat, pojď někam na kafe.“

Tentokrát se nebránila. Našli jsme si tichou kavárnu, v té době poloprázdnou, a sedli jsme si do kouta.

„Tak co je to za nápad, že chceš najednou skončit,“ řekl jsem, když číšník před nás postavil dva šálky černé kávy.

Adriana chvíli neodpovídala, jako by byla plně zaměstnána sáčkem cukru, který na hladinu kávy sypala tenounkým pramínkem.

„Já prostě nechápu, proč se ten Čížek ke mně takhle chová,“ vyrazila najednou a do očí jí vhrkly slzy.

„Chová se jak?“

„Prostě, jako bych tam nebyla. A pokud se mnou vůbec promluví, dělá jen hloupé vtipy. Nebere mě vážně, jako bych byla nějaká... já nevím, laborantka nebo něco takového.“

„To je jenom jeho způsob. Mluví tak s každým kromě Bárty.“

„Já chápu, on ví mnohem víc než já a viděl svět,“ mluvila dál, jako by mě neslyšela. „Já jsem asi úplně neschopná a tedy se mnou nechce ztrácet čas...“

„Ale tak to přece není, Adriano,“ řekl jsem a položil jí ruku na tu její. „Ty jsi nadaná, každý to ví, zkoušky jsi složila naprosto výborně a taky v práci jsi dost pokročila...“

Tiskl jsem jí při těch slovech ruku, abych dodal slovům důraz. Tvář jí kmitl zvláštní výraz. Ruku mi vzala, aby se mohla napít své kávy, ale už ji nevrátila zpět.

„Kdyby mě aspoň vnímal jako ženu,“ vzdychla. „Ale on mě vůbec nevidí.“

„Buď ráda,“ řekl jsem.

„Co tím myslíš?“ nadzdvihla obočí.

Hleděl jsem chvíli na tu její ušlechtilou tvář. Večerní slunce padlo okny jako světélkujícími trámy a na chvíli jí propůjčilo zlatou záři. Hleděl jsem s dojetím na žilky, které jí lehce prosvítaly na spáncích. Vypadala křehce, zranitelně...

„Já nechci šířit pomluvy,“ řekl jsem neochotně. „Ale říká se, že měl úplně každou ženskou v ústavu, snad kromě vrátné nebo uklízeček.“

Pohlédla na mne zvědavě.

„Cože, Čížek? Na to vůbec nevypadá. Je sice tak elegantní...“

„Nevím, co na něm ženské vidí,“ řekl jsem. „Podle mě je prostě primitiv.“

Nic na to neřekla. Chvilí nato dopila svou kávu a zvedla se.

„Musím už jít.“

„Kam spěcháš? Mohli bychom někam zajít na večeři.“

„Nezlob se, dneska ne. Snad někdy jindy, pokud budeš ještě chtít.“

Když na to dneska vzpomínám, úplně nechápu, proč jsem se trpně nechal vždycky odbýt a pak to zkoušel zas. Adriana ke mně zjevně necítila, co já k ní, jen ráda přijímala moji pomoc nebo účast a za to nabízela nervózní a málo spolehlivé přátelství. Miloval jsem ji? Dneska bych řekl, že to bylo jen takové zvláštní poblouznění, jenže vžít se do sebe, jakým jsem býval před těmi dlouhými čtyřiceti lety, je už skoro nemožné.

VI.

Když zanedlouho Čížek s Adrianou odjel na Slovensko, nijak zvlášť mě to nepřekvapilo. Slovenské ústavy měly v určitém smyslu výhodu, že byly dlouho zaostalé a nyní v rámci vyrovnání dostávaly nové, lepší přístroje. Čížek si domluvil měření v Bratislavě na věci, s kterou tu Adriana zápasila víc než rok. On znal ten přístroj z Kanady, ona zas věděla, co potřebuje ověřit – jeli tedy spolu, byl konečně její školitel.

V jistém smyslu jsem Adrianin odjezd uvítal: to stálé nutkání ji vyhledat a zkoušet, zda z ní přece jenom nevykřešu nějakou citovou odezvu, mě příliš zaměstnávalo. Měl jsem svou práci a kromě toho také jistou hrdost, které jsem se v těch měsících téměř vzdal. Dal jsem se tedy s novou vervou do práce a snažil se na Adrianu nemyslet. Moc se to nedařilo – vždycky znovu jsem se přistihl, jak počítám, kolik dní zbývá do jejího návratu.

Den, kdy se vrátili, zůstane asi navždy zabodnut v nejhlubší vrstvě mé paměti, i když jsem na něj dlouhá léta nemyslel. Šel jsem k nim do laboratoře pod nějakou záminkou, patrně předat jim nějaký obězník, kterých v té době bylo vždycky dost. Nevím, zda neslyšeli moje zaklepání, nebo jim to bylo jedno. Když jsem vstoupil, strnul jsem: stáli docela blízko dveří v objetí, o jehož důvěrnosti nemohlo být pochyb. Něco jsem zakoktal. Pohlédli na mne, aniž by se zcela pustili, Adriana jako by zastřeným zrakem, Čížek s úsměvem, v němž byl – jak se mi aspoň zdálo – posměšný triumf samce, který opět zvítězil. Nechal jsem papír ležet na stole a vyšel jako omráčený.

U sebe v laboratoři jsem chvíli zápasil, abych se nedal do breku. Nestačilo, že dala přednost jinému, musel to být právě Čížek! Bylo mi ihned jasné, že to objetí nebyl teprve začátek, ale patřilo k tomu, co se dělo v Bratislavě. Má čistá Adriana, pro mne málem bohyně, která se zdála nedotknutelná, se prostě spustila s tím vyhlášeným proutníkem. Bylo mi, jako by mě právě někdo praštil přes obličej něčím odporným.

Rozhodl jsem se, že ji budu ignorovat – jenomže musel jsem ji potkávat, ostatně skoro vždycky s Čížkem. Zdálo se, že jim nijak nevadí klepy, které se rozběhly po ústavu. Chodili po chodbách a do kantýny blízko sebe, že se vlastně stále dotýkali. Občas ji vzal v rozhovoru kolem ramen nebo třepnul po zadku. Stále se smáli, skoro jako opilí. Že Adriana poměru tak propadla, se dalo možná pochopit: byla určitě předtím víceméně nezkušená, přitom nervózní a trochu jako ztracená. Více mě překvapoval Čížek. Ano, měl pověst svůdce, s kterým se snad každá žena na ústavu aspoň jednou vyspala. Úplně jsem těm řečem nevěřil, ale něco na nich jistě bylo. Čížek se svými úspěchy nikdy nechlubil, dělal vše v tajnosti a člověk se mohl jen dohadovat, která z žen mu doopravdy podlehla. Proč se teď s Adrianou takhle okázale předváděl? No ano, byla hezčí než kdokoliv v ústavu, alespoň podle mého mínění. Ale to ještě

nebyl důvod, proč svůj triumf vytrubovat do světa. Snad se i Čížek zamiloval, chtěl se rozvést, vzít si Adrianu? Tomu jsem nějak nevěřil.

Stalo se, že jsem Adrianu jednou potkal samotnou. Chtěl jsem ji minout s nýmým kývnutím, ale vstoupila mi do cesty.

„Tomáši, ty se na mě nějak zlobíš?“ zeptala se nevinně.

Na chvíli jsem nemohl vypravit jediné slovo – jakási hořkost jako hustý hlen mi naplnila ústa. Ona se doopravdy ptá? Znělo to jako pokrytectví nebo výsměch. Pak jsem se vzpamatoval. Nic důvěrného mezi námi přece nikdy nebylo – a to, že jsem ji miloval, nebo byl do ní spíše zamilovaný, nebyla její starost.

„Tak přesně bych to nenazval.“

„Jak bys to tedy nazval?“ usmála se nejistě.

„Je mi trochu trapně z toho, jak se s Čížkem předvádíte. Napřed sis stěžovala, že tě nevnímá. Teďka tě zřejmě vnímá víc, než naplno.“

„To není dobře?“

„Chováte se jako milenci, už se na váš účet baví celý ústav.“

„Ty tolik dáš na to, co lidi říkají?“

„Snad kdyby to byl někdo jiný – ale Čížek? Každý o něm ví, že nenechá jedinou ženskou na pokoji. Nespál snad jenom s paní vrátnou a to ještě není jisté.“

Zamračila se, snad dokonce doslova zavřela oči.

„To jsou pomluvy.“

„Ty přece nevznikají z ničeho. Kdyby jenom třetina byla pravda, stačilo by to.“

„Je přece možné, že až doteď hledal ženu, kterou by měl rád. Doma už dávno není spokojený...“

Pokýval jsem s beznadějí hlavou. Jak jsou ty iluze vždy stejné, jako by je zamilování jeden od druhého kopírovali.

„Pokud si myslíš, že se Čížek rozvede a vezme si tebe, tak to radši rychle vzdej. Naštěstí se to nestane.“

„Jak tohle můžeš vědět?“

Snažil jsem se usmát, ale nešlo to.

„Protože ho znám. Čížek tu svoji Hlavu, jak jí říká, možná nemá rád, ale přitom je na ní úplně závislý. Jako všichni donchuáni nikdy doopravdy nedospěl. Hlava je jako jeho máma, ke které běží s každou bolístkou. A ona o něj pečuje. Kdo myslíš, že mu pere prádlo, žehlí košile? Prý ho dokonce stříhá, aby pěkně vypadal.“

Čím déle jsem mluvil, tím více se její výraz uzavíral.

„Ty nejsi tak hodný, jak jsem myslela,“ řekla potom nepřátelsky.

„Je hodný ten, kdo ti neříká pravdu? Já se tě jenom snažím zachránit, patrně marně, před ošklivým zklamáním. Čížek se jistě nerozvede, naštěstí. Kdyby si tě vzal, zkazil by ti život.“

Prudce se otočila.

„Mluví z tebe jen uražená ješitnost,“ řekla na odchodu.

Hleděl jsem za ní s trpkým údivem. Tak ona tedy věděla o tom, co jsem k ní cítil? Proč mě tedy odmítla – byl jsem snad v něčem horší, nežli Čížek? Cítil jsem bolest, která byla skoro fyzická. Byl to jen pochroumaný sebecit, jak říkala? Tehdy bych to byl rozhodně popřel.

VII

Nevím, co bolí víc, nešťastná láska nebo uražená ješitnost – v každém případě jsem se stáhnul do sebe a stravoval se utrpením. Naštěstí Adrianu s Čížkem jsem moc neviděl: navázali s Bratislavou spolupráci a často odjížděli měřit, na týden či dva. Byla to doba, kdy se

různé spolupráce se Slovenskem hodně podporovaly, mělo to snad jakési politické pozadí a Čížek tedy zřejmě neměl problém sehnat finance na tyhle výlety.

Překvapovalo mě, jak dlouho jeho poměr s Adrianou trvá – čekal jsem, že se brzo nasytí a já budu mít trpké zadostiučinění, že se mé chmurné předpovědi vyplnily. Zatím to ale na to nevypadalo a tak mi nezbyvalo, než se přinutit se jimi stále neobírat. Měl jsem přece svoji práci, která mě vždy bavila a dávala mi smysl života. Jenomže musím připustit, že tentokrát mi práce nepomáhala – stále jsem v duchu probíral tu záhadu, proč Adriana moje jemné zbožňování odmítla a místo toho podlehla člověku zjevně primitivnímu, který ji přece zprvu skoro nevnímal. Měl snad Čížek nějaké zvláštní kouzlo, které jsem já neviděl, nebo jakési tajné postupy, kterými získal každou ženu? Až jsem se nenáviděl pro ty myšlenky, které se jako žentour pořád vracely, ale nedokázal jsem si pomoci.

Nakonec jsem zašel za Bártou, zda bych přece jen nemohl odjet na zahraniční stáž, kterých se v celém světě nabízelo dost. Je přece známo, že pokud chce člověk zapomenout, fyzická vzdálenost má stejný efekt jako čas, jako by Einsteinova relativita platila také v citech.

„Bohužel jede teďka Drábek,“ řekl Bárta mírně, ale definitivně. „A po něm je v pořadí Kropáček. Víc nežli jednoho nám vyšší místa nepustí a oni oba jsou už dávno na řadě. Kromě toho, ty jsi sám a oni oba mají rodinu. Drábek si staví domek, potřebuje finance.“

„Copak jde jenom o to, vydělat tam peníze? Já bych chtěl prohloubit svůj výzkum. Nemám pořádný přístroj, ale v Americe...“

„Na stáži budeš dělat to, co potřebují tam. Myslíš si, že je to nějaká charita? Zeptej se Čížka, jak ho dřeli jako mezka.“

Pomyslel jsem si, že pro Čížka patrně každá práce byla dřina. Nikdy jsem nepochopil, proč se dal na tuhle dráhu, když ho věda zřejmě příliš nezajímala. Ale co mi bylo do Čížka, vadil mi jenom jeho poměr s Adrianou. Za hranice se zřejmě brzo nedostanu. Budu si muset najít jiný způsob, jak se od té ženy odpoutat.

Bohužel, nebylo to snadné. Pokud jsem předtím trpěl tím, jak se na veřejnosti předváděli jako milenci, nyní jsem s tichým pobouřením sledoval, jak se ten zmetek k Adrianě chová čím dál hůř – nejprve stále více majetnický, pak okázale obhrouble. Idyla zřejmě rychle končila.

„Slavíková, kde se pořád flákáš,“ volal na ni na chodbě, když se chystali spolu na oběd. Pokřikoval to s úsměvem, měla to být zřejmě legrace – jenomže byl v tom nový tón. Adriana se statečně usmívala, ale viděl jsem, pokud jsem při tom byl, že jí ten tón moc nevyhovuje.

Takhle to pokračovalo nějakou dobu, potom však Čížek přitvrdil: začal ji před druhými různě shazovat.

„Tomu ty nerozumíš,“ okřikl ji, když se s někým bavil u oběda o fotbalu a ona k tomu měla poznámku.

„Copak není pravda, že už Sparta ligu nevede?“ bránila se statečně.

„Co je ti do Sparty? Fotbal je mužská záležitost a ty jsi jenom obyčejná ženská.“

Bylo to neuvěřitelně primitivní a podle mého soudu pitomé, jenomže nešlo jenom o obsah – daleko významnější byl ten tón, kterým jako by Adrianě dával najevo, že jí má dost. Ona to ale zřejmě nepozorovala, nebo se alespoň tak tvářila, a řekla vždycky něco, čím spor urovnala.

Nevím, zda se jí Čížek v té době už snažil zbavit nebo ji chtěl jenom sem tam potrápít, k čemuž nezralí lidé mají často nutkání, jakmile nad někým získají moc. Osvědčoval v tom zvláštní primitivní vynalézavost. Tak se například začal okázale zajímat o novou laborantku Janu, kterou přijal Kropáček. Byla to prostá dívka, sice pěkně roslá, ale spíše hloupoučká, které zájem staršího vědeckého pracovníka zřejmě lichotil. Byla sportovní typ a tak se brzo přidala ke stálé skupině, která po práci za ústavem hrála volejbal. Čížek, kterému tyhle

aktivity do té doby byly zřejmě lhotejné, najednou začal také hrát – a protože to bylo odpoledne nebo večer, Adriana zřejmě vždycky dlouho čekala, kdy se jí její milý vrátí. Sama se pokusila jenom jednou hrát, ale Čížek jí tak okázale dával za vzor Janu, že na hřiště nikdy znovu nepřišla.

Většinu toho jsem si jenom představoval, obrázek jsem skládal z drobných náznaků. Zřejmě jsem Adrianu přece jenom miloval a nebyl jenom uražený ve své ješitnosti – trpěl jsem pouhou představou, jak se patrně ona trápí. Byl jsem ovšem úplně bezmocný: v tom poblouznění, kterému říkáme zamilovanost, se každý topí sám a házet mu záchranné lano je úplně zbytečné – nejspíš ho odhodí, protože trýzeň lásky má svou jedovatě sladkou chuť, které se nikdo bez odporu nechce vzdát.

Jak jsem už říkal, vyhýbal jsem se té dvojici, protože jsem o další utrpení nestál – alespoň o to, které ve mně nevzbudily vlastní myšlenky. Musel jsem ale po nějaké době do Čížkovy laboratoře donést zas nějaký obězník, který u mne prozatím skončil. Počkal jsem do večera, kdy jsem mohl předpokládat, že už budou pryč – buď bude otevřeno, jak tu bylo zvykem, nebo papír strčím prostě pod dveře.

Ani jsem neklepal, prostě vzal za kliku a když dveře povolily, vstoupil jsem. Náhle jsem spatřil Adrianu, jak sedí u okna u parapetu nad něčím, jak se mi zdálo, soustředěně skloněná.

„Promiň,“ řekl jsem zaraženě. „Nesvítilo se tu, tak jsem myslel, že budete pryč.“

Obrátila se ke mně a já jsem i přes šero viděl, že má uslzené oči. Zřejmě předtím plakala.

„Kdo my?“ zeptala se.

„No přece ty a Čížek. Odcházíte vždycky spolu.“

„Pavel je na volejbalu.“

„To sotva. Vidím z okna na hřiště a nikdo tam už nehraje.“

„Tak je... někde...“

Najednou se dala do pláče.

„Prosím tě, Adriano, seber se. Já jsem tě přece varoval, s Čížkem to nikdy dlouho netrvá, to s tebou vydržel nezvyklou dobu. Prostě se na něj vykašli, on za tvé slzy nestojí.“

„Ale já ho...“

„Miluješ? Rozhoduje jenom, co on cítí. A to jsou nejspíš jenom animální pudy... Musíš se nějak osvobodit, jinak tě bude čím dál tím více trápit. Protože on ti neřekne, že tě už nechce, na to je moc zbabělý. On chce, aby ses s ním sama rozešla.“

„Nebo to chceš ty.“

Řekla to nepřátelsky, jako obvinění.

„Já? Co bych z toho měl? Ani před ním jsi ke mně necítila nic než možná přátelství – a to se jistě nezmění. Nevím, v čem je takový Čížek lepší, ale cesty erotu jsou nevyzpytatelné. Mně jde jen o tebe. Nechci, abys zbytečně trpěla.“

„Já se o sebe postarám.“

Pokrčil jsem rameny a vyšel rychle z místnosti. Měl jsem jakýsi těžko pojmenovatelný vztek, který se časem změnil v melancholii.

VIII

Zatím jsem vzpomínal jenom na Adrianu s Čížkem. Život na ústavu ovšem nesestával jenom z nich, i když pro mne byli tak důležití. Byl tady Bárta, byli kolegové, taky další aspiranti – Vašek Hrubeš, který se mnou sdílel laboratoř, ačkoliv jsem nebyl jeho školitelem, a pak Petr Bok, který dělal u Kropáčka. Hrubeše jsem příliš nesnášel pro jeho expanzivní užvaněnost, ale k Bokovi jsem cítil, jak to říct, jakousi sympatii, hraničící se soucitem. Ne, nebyl hloupý, to jsem cítil, jen trochu pomalý a nerozhodný. Nějak jsem cítil, že je velmi

hodný – jaksi nezazlival lidem, že si z něho trochu stříleli a shlíželi s jakousi blahosklonností na jeho malou, vždycky trochu směšnou postavu.

„Vypadá s tím vousem jako trpaslík,“ řekl o něm Čížek, jakmile se vrátil z Kanady. „Měl by na pleši nosit čepičku a v ruce lucerničku.“

To bylo v době, kdy jsem se s ním ještě bavil.

„Člověk nemůže za to, že moc nevyrostl,“ řekl jsem.

„To ne. Ale proč nešel k cirkusu? Měl by určitě úspěch jako klaun, jak věčně koktá a přitom přes ty svoje brejle kouká, jako by hledal včerejší den.“

To bylo ovšem všechno přehnané, Petr byl jenom trochu komický. Ostatní kolegové nebyli tak krutí jako Čížek, ale přes svou zřejmou dobrotu si zřejmě nenašel nějaké přátele. Byl viditelně osamělý, trochu jako ztracený. Bylo mi ho mírně líto, ale byl jsem příliš zaměstnán svou prací a zejména svým vlastním trápením, abych se snažil nějak se mu přiblížit. Konečně – blížila se doba, kdy nás opustí: nakonec složil všechny zkoušky a jeho práce, nijak skvělá ale solidní, se podle Kropáčka chýlila ke konci.

Když na ty věci dneska vzpomínám, přemýšlím trochu o tom, zda byl opravdu tak hodný. Někteří lidé přece dovedou po dlouhá léta, třeba celý život, skrývat své skutečné pocity. Že vypadal tak bezbranný, mohla být jenom maska, za kterou se skrýval před lidmi, jako byl Čížek. Jenomže jak to člověk mohl vědět? Pokud to doopravdy byla maska, nikdy ji nesundal.

Jak o tom rozvažuji, vypadá to, jako bych na Boka tehdy nějak soustředěně myslel. Skutečnost byla opačná: jen jsem ho občas potkal třeba v jídelně, prohodil pár slov, potlačil přitom v sobě vzpomínku na způsob, jak ho Čížek parodoval, potom na něj zase zapomněl. Ostatně oddělením tehdy zavibroval skandál: Adriana zašla k Bártovi a prohlásila, že už nechce dělat u Čížka. Jak se ta zpráva ihned rozšířila, je mi trochu záhadou – Bárta byl vždycky úzkostlivě diskrétní a opatrný, víc nežli na skvělosti oddělení mu vždy záleželo, aby nebyly nějaké viditelné maléry. Jenomže oddělení v ústavu je trochu jako větší rodina: úplně malicherné rozmíšky v něm vyskakují a zas hasnou, nic se přitom neutají.

Zda Čížek Adrianu nějak neodčinitelně urazil nebo už měla dost jeho hrubého chování nebo to bylo jenom gesto, kterým ho – tak trochu vabank – chtěla získat zpátky, to se nikdy nedozvím. Bárta o jejich poměru určitě věděl, vždyť jej nijak neskrývali, a čekal asi s úzkostí, co bude dál: rozvod a svatba školitele s jeho aspirantkou, to by moc dobře nepůsobilo. Poslední vývoj ale znamenal úplně jinou komplikaci. Změnit najednou školitele, to by vyvolalo nepříjemné otázky. Nakonec problém šalamounsky vyřešil: Adriana přejde ke Kropáčkovi, který měl o něco větší laboratoř a dělal věci podobné. Čížek zůstane školitelem, třeba víceméně formálně. Jak zněla přesně jejich dohoda, jsem se já nedozvěděl, leccos jsem si však domyslel.

Po krátkém vzrušení se takto život vrátil zase skoro k normálu, jen Čížek s Adrianou se na chodbě míjeli, jako by se nikdy neznali – a také já jako bych pro ni neexistoval. Co jsem jí udělal? No ano, byl jsem posel špatných zpráv, provinil jsem se tím, že jsem měl s Čížkem pravdu. Jakkoliv byla ta představa absurdní, zřejmě jsem v jejích očích všechno způsobil.

IX

Byla to pozdní šedesátá léta, myslím šestašedesát či o rok víc. Docela zvláštní čas, kdy se najednou smělo leccos, co ještě nedávno bylo zapovězeno: do kin přicházely ze Západu zajímavé filmy, vycházely knihy nebo časopisy, které najednou nebyla nuda číst. Taky na Akademii se zkoušely různé nové formy. Jednou z nich bylo soustředění aspirantů ve Štiříně, na kterém měli referovat o své práci, ale taky bavit se a čerpat síly ke zdárnému absolutoriu. Koho to tehdy napadlo a jaký to mělo mít smysl, jsem já nevěděl – prostě se to uspořádalo, jako v oné době řada jiných nových věcí. Adriana s Bokem, s kterým teď už měsíce dělala

v jedné laboratoři, a také Hrubeš, všichni odjeli. Pro mne to bylo jisté ulehčení, nemuset den za dnem poslouchat Hrubeše, který měl vždycky spoustu řečí o všem možném, dokud jsem ho neokřikl, abych mohl přemýšlet.

Zatímco byli pryč, odjel skutečně Drábek do Chicaga, kde mu nabídli celkem slušnou stáž – ze zdejšího hlediska lukrativní, i když u nich asi spíš podřadnou. Kropáček mluvil o tom, že by Adriana mohla po návratu pokračovat v uprázdněné laborce, a Bárta, jak se zdálo, souhlasil. Pak běžel zase čas, v něčem vzrušující, jinak ale monotónní, jak je běžné ve vědeckém výzkumu. Myslím, že jsem v té době příliš nemyslel na Adrianu. Už jsem se víceméně smířil s tím, že ji nikdy mít nebudu – nejspíš bych ani nechtěl, poté, co ji Čížek odložil. Někde ve mně sice stále zůstávala touha, která je tam vlastně stále, jenom hodně hluboko – ale ta se víceméně netýkala živé ženy, jako spíše představy, jakési krásné možnosti, která se ve mně v šedi přízemního přebývání otevřela a zůstala už navždy nenaplněná.

Nakonec aspiranti přijeli. Hrubeš vrazil po ránu do laboratoře, oči navrch hlavy.

„Tohle si poslechni, tohle je opravdová bomba,“ vyrazil hned ve dveřích. „Adriana teďka chodí s Petrem.“

„S kterým Petrem,“ zeptal jsem se nepřítomně.

Hrubeš sám stačil, teď mám ještě poslouchat o Adrianě!

„No, s kterým! Přece s Bokem.“

Vzhlédl jsem. Adriana mi už připravila jedno nepříjemné překvapení, ale to, co Hrubeš povídal, mi připadalo absurdní.

„Ty si určitě vymýšlíš.“

„Kdepak, jen počkej, sám to uvidíš. Jsou pořád spolu, vodí se otevřeně za ruku.“

No ovšem, Hrubeš, řekl jsem si. Adriana Boka vzala někde za ruku, je to soucitná dívka, jeho třeba právě někdo zesměšnil... Byla to prostě hloupost. Uměl jsem si představit, že by chtěla Čížkovi vrátit jeho ústrky, ukázat názorně, že po něm nějak neteskní – ale právě s Bokem, tím poněkud směšným mužíčkem, který tak leda vyvolával soucit nebo smích? Tomu jsem nevěřil.

Bylo to za několik dní, co si mě Bárta k sobě zavolal.

„Ty ses staral o tu Slavíkovou, když byl Čížek ještě v Kanadě,“ začal.

„No, staral. Trošku jsem jí pomáhal.“

„Já bych teď potřeboval, abys ještě trošku zaskočil. Nějak se nepohodla s Čížkem, který je úředně její školitel. Nebylo to myslím mezi nimi pracovní...“

„Já vím.“

„Dal jsem ji ke Kropáčkovi, ale teď nám odjel Drábek, tak jsem si řekl, že ji přestěhuju tam. To víš, v ústavu jsou pořád nějaké boje o prostor a nechat laboratoř na rok prázdnou... Prostě ji tam přesunu. Bude tam sama, tak jsem myslel, kdybys na ni občas dohlédl...“

„Vždyť já s tou její tematikou nemám mnoho společného.“

„Je to přece všechno podobné. Stačí jen občas dohlédnout, aby náhodou nedělala boty. Ona je sice celkem chytrá holka, ale to víš, nemá zkušenost a jak se zdá, ani docela obyčejnou soudnost.“

Soudnosti tedy Adriana zřejmě příliš nepobrala, alespoň v soukromém životě. Zda se to projevuje také v práci, to jsem nevěděl. Věda – aspoň ta, kde nejde o nějaké velké objevy – se liší od života přehledností: člověk musí mít velkou odvahu či originalitu, aby se vymanil z těsného koridoru poznatků a teorií, který jiní před ním vryli. Soukromý život, to je hodně jiné. Jsou tady sice taky konvence, které člověka mohou vést, ale v té době, stejně jako dnes, jsou tenounké jako pavoučí síť, která se snadno potrhá. Je možná příliš snadné se z nich vymanit – a trochu nebezpečné pro toho, kdo není dostatečně silný, aby nesl následky.

Dal jsem si trochu načas, než jsem splnil Bártův pokyn a zašel za ní do Drábkovy laboratoře. Uvítala mě s nepříliš vlídným výrazem.

„To jsi zas ty? Přišels mi zase domlouvat?“
„Bárta mi řekl, že mám na tvou práci trochu dohlédnout. S tím ostatním jsem skončil – vím, že nemá cenu říkat někomu, co nechce slyšet.“
„S mou prací je to tak, že asi brzo skončí.“
„To už jsi s disertací hotová?“
„Ne, jen jsem pochopila, že na to patrně nemám.“
„Prosím tě, to jsou přece nesmysly. Daleko horší lidi disertaci dokončili.“
Pokrčila rameny a pak se zadívala z okna.
„Proč se mám snažit? Stejně ze mne nikdy žádný Einstein nebude.“
„Vidíš snad v oddělení nějakého Einsteina? Nebo alespoň laureáta Nobelovy ceny?“
„Když to ostatním nevadí...“
„Každý z nás by určitě chtěl, aby byl lepší. Děláme, co holt můžeme, s tím zdejšími vybavením a taky s průpravou a nadáním.“
„Ale jaký to má vlastně smysl? Proč dělat něco průměrného, co nikoho nezajímá?“
Něco jsem tehdy jistě Adrianě odpověděl, i když věrně vyjádřila pochyby, které jsem o své vlastní práci občas měl – vždycky až do doby, kdy přišel zajímavý nápad, který načas zas obnovil mou naději. Chvíli jsem mluvil, když se dveře otevřely a vstoupil do nich Bok.
„Petře, jdeš Adrianě pomáhat?“ zeptal jsem se s nucenou veselostí.
„Ne... já jsem,“ vypravil jako vždy s jistým úsilím, „přišel jsem jí něco říct.“
„Tak jí taky domluv, ať proboha neblbne a dodělá tu disertaci. Já jdu k sobě, ale kdybys potřebovala cokoliv poradit,“ obrátil jsem hlavu k ní, „jsem ti jako vždy k dispozici.“
Na cestě zpátky po chodbě jsem měl před vnitřním zrakem obraz Boka. Je vůbec možné, že by si s ním něco začala? Tomu jsem prostě nevěřil.

X

Jsou různé druhy ctižádosti. Ta, která sužuje některé mladé lidi, se dá vyjádřit heslem „Všechno nebo nic“: buďto ve svém snažení neporovnatelně vyniknu, nebo to vzdám. Snad jsem tím trpěl kdysi taky, pak mě zkušenost přiměla k určité pokoře. Také já jsem nebyl žádný Einstein, ale má práce se časem lepšíla a snad nějakým malým zrnkem přispěla k té velké stavbě vědy, na jejímž vrcholku tvoří geniální Einstein. Nikdy jsem nevěděl, zda oni doopravdy potřebují naše zrnka, ať už jednotlivě nebo vcelku. Možná, že jsem si celý život jenom hrál a význam těch mých hraček byl jen v tom, že byly mé. A taky možná, že jsem udělal pár stehů v tom obrovském gobelinu, který nikdo nedokáže celý přehlédnout, ale v kterém lidstvo spřádá obraz světa. Je obtížné zhodnotit, co člověk udělal – a ještě těžší přesvědčit někoho takového jako Adriana, aby byla trpělivá nebo pokorná.

Dá se říct, že jsem tlačil její práci – spíš domluvou, než vlastním přispěním, protože byla zcela schopná dělat samostatně, pokud na to měla náladu. Už bylo skoro vidět cíl, teď stačilo jenom pár dalších měření a potom práci sepsat.

„Na to teď nebudu mít čas,“ řekla mi s jakýmsi podivným výrazem.
„Co je to za řeči? Co může být teď důležitější, než tvoje disertace?“
„Budu se vdávat.“
„Proboha, za koho?“
„Copak nic nevíš? Myslela jsem, že už si to cvrlikají vrabci na střeše.“
„Já neznám ptačí řeč,“ zavtípkoval jsem s nedobrym tušením.
„Přece za Petra Boka. On už tenhle měsíc obhajuje, hned potom se vezmeme a odjedeme do Ostravy, kam se musí podle smlouvy vrátit aspoň na pět let.“
Cítil jsem zděšení i vztek.
„Tak já se tady s tebou namáhám a ty teď se vším sekneš... Proboha, proč Petr Bok?“

Něco mi zabránilo dodat, že má přece na víc, se svou inteligencí a vzhledem, že je zcela nesmyslné, aby život zahodila s tím komickým mužíčkem.

„Protože Petr Bok je nejhodnější člověk, kterého jsem v mém životě potkala.“

„A to ti stačí?“

„Moc doopravdy hodných lidí jsem v životě nepotkala, včetně rodičů. Petr je jistota a mám ho proto ráda. Chci s ním žít.“

Zděšené věty se mi draly do hrdla – o tom, že tahle jistota ji brzy omrzí, že bude hledat něco víc, případně trápit svého komického manžílka. Ale nic jsem neřekl, nemělo to cenu, jak jsem viděl v jejím výrazu.

Bylo to tak, jak řekla: Petr Bok zhruba za měsíc skutečně obhájil, nikterak slavně, jak se dalo čekat. Pak se konala svatba, na kterou se přišli z oddělení všichni podívat, snad kromě Čížka. Vzpomínám si na podivně trpký pocit v ústech, když jsem viděl krásnou Adrianu, jak se před radnicí líbá s Petrem, který ve svátečních šatech ženicha vypadal nějak obzvlášť komicky.

Pak Adriana přerušila aspiranturu a odjela s manželem do Ostravy. Od té doby jsem žádného z nich neviděl, až na tom dnešním koncertu. Zda přijeli jenom na Pražské Jaro, nebo se dávno vrátili zpět do Prahy, jsem ovšem nevěděl. Zřejmě ale spolu stále spokojeně žili, přes mé chmurné předpovědi, které jsem si tenkrát nechal pro sebe.

Zhasil jsem lampičku a ležel dlouho ve tmě. I když si člověk myslí, že ví po těch dlouhých letech o životě skoro všechno, může ho zkušenost překvapit. Snad je to jedna z věcí, pro něž stojí zato ještě chvíli žít.

== =